

ІСТОРІЯ УКРАЇНИDOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-01>

УДК 94(477+437):378"1923/1933"

О. Є. ЗУБКО, канд. іст. наук,
старший викладач кафедри всесвітньої історії та археології
e-mail: zubkoolga5@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7052-1472>
Донецький національний університет ім. Василя Стуса (Вінниця)
вул. Грушевського, 2 м. Вінниця, 21050, Україна

**ВИКЛАДАЧІ УКРАЇНСЬКОГО ВИЩОГО (ВИСОКОГО) ПЕДАГОГІЧНОГО
ІНСТИТУТУ ІМ. М. ДРАГОМАНОВА В ПРАЗІ (1923–1933): КОРОТКИЙ ЕКСКУРС
ВІДСТЕЖЕНИХ І НЕВІДСТЕЖЕНИХ ДОЛЬ**

Мета статті. Аналіз повноти біографій штатного та позаштатного персоналу Українського високого (вищого) педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі та його дочірньої установи – Матуральних курсів.

Методологія дослідження. В дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні історичні методи. Зокрема, методи аналізу, синтезу, узагальнення та класифікації.

Наукова новизна дослідження – ілюстрація життєвих шляхів емігрантів в контексті історичного аналізу. В Українському вищому (високому) педагогічному інституті ім. М. Драгоманова впродовж десяти років його діяльності працювало дев'яносто два фахівця, з яких вісімдесят були українцями. Багато з них працювало також у штаті Матуральних курсів, що були приєднані до інституту в 1923 р. З вісімдесяти українських біографій недослідженими залишаються вісімнадцять.

Висновки. В умовах сьогоденних реалій наукова розвідка вагома насамперед тим, що до історії повертається багато імен, котрі потребують детального розуміння їх статусу, а саме: героя, зачинателя чи світоча.

Ключові слова: українська еміграція, міжвоєнна Чехословаччина, Український вищий (високий) педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, штатний та позаштатний персонал.

Як цитувати: Зубко О. Є. Викладачі Українського вищого (високого) педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923–1933): короткий екскурс відстежених і невідстежених доль. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки.* 2023. Вип. 37. С. 5-15. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-01>

In cites: Zubko O. Y. (2023). Teachers of the Ukrainian Higher (High) Pedagogical Institute Named M. Draghomanova in Prague (1923–1933): a Short Tour of Traced and Untraced Fate. *V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin «History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences»*, Issue 37, (5-15), DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-01>

24 жовтня 2023 р. за сприяння Інституту східноєвропейських досліджень Карлового університету в Празі, Чеської асоціації українців, ГО «Український меморіал в Чеській Республіці», Інституту досліджень діаспори (Київ), кафедри туристичного бізнесу та краєзнавства факультету міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відбулася Міжнародна

науково-практична конференція «Україна & Чехія: горизонти взаємодії: до 100-річчя з дня заснування Української студії пластичного мистецтва та Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова в Празі» (Прага*Харків). А оскільки автор даної публікації захистила в 2010 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з теми створення та діяльності УВП імені М. Драгоманова в Празі кандидатську дисертацію, то, зрозуміло, що оминати такий захід було просто неможливо. На розгляд колег та фахівців було винесено доповідь про тих викладачів Драгоманівського інституту, життя яких було пов'язане із Поділлям.

Потрібно відзначити, що пошуки біографій усіх викладачів-увпівців, автор даної публікації розпочала відразу після захисту, адже в Українському високому педагогічному інституті імені М. Драгоманова впродовж десяти років його діяльності працювало дев'яносто два фахівця, з яких вісімдесят були українцями. Багато з них працювало також у штаті Матуральних курсів, що були приєднані до інституту в 1923 р. Всі ці фахівці потребували належної уваги з боку дослідників, оскільки навчальна установа, як відомо, – це, в першу чергу, ЛЮДИ!

Короткий екскурс вузівського персоналу здійснено за списком Івана Івановича Мірного (1872–1937) [8] – завідувача канцелярії УВП та його найпершого літописця – в алфавітному порядку із зазначенням років праці, посади, етнографічної належності (Північна Буковина, Волинь, Східна Галичина, Наддніпрянина, Слобожанщина, Кубань, Поділля, тощо), а також місця поховання у Чехії. При пошуку біографій використовувалися як архівна документація, періодика, так і праці українських й чеських науковців.

Артимович Агенор Васильович (1879–1935) – громадсько-політичний діяч, мовознавець, класичний філолог. Колишній державний секретар освіти й культур ЗУНР, організатор шкільництва; позаштатний працівник, професор й завідувач кафедри мовознавства Драгоманівського інституту з 1 жовтня 1925 р. по 31 червня 1933 р. Вшанований пам'ятним знаком на пам'ятці працівникам Української господарської академії в Подебрадах, встановленому українською діаспорою в Чехії. Похований в Українському колумбарію в Подебрадах. Родом з Північної Буковини.

Балабас Олександр (?) – позаштатний фахівець, з 19 жовтня 1928 р. по 31 червня 1933 р. – лектор кафедри географії. Кубанець [1]. На даний – момент одна із невідстежених біографій.

Барвінський Василь Олександрович (1888–1963) – композитор, піаніст, музичний критик, диригент; позаштатний «драгоманівець», професор кафедри теорії музики та композиції з 5 листопада 1929 р. по 11 лютого 1930 р. Зять відомого українського фізика та електротехніка Івана Пулюя (1870–1918). Помер у Львові. Родом із Західного Поділля, Тернопільщини.

Березовська Віра ? (?) – штатний лектор класу фортепіано з 1 жовтня 1928 р. по 1 березня 1932 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Богацька Валерія ? (?). 2 листопада 1923 р. була призначена на посаду штатного лектора біології та гігієни кафедри ботаніки, проте до викладів не приступила та в 1924 р. була звільнена зі штату УВП. З 1925 р. по 1945 р. – викладач французької мови Української реформованої гімназії в Ржевницях (Модржанах) (1922–1945) [2]. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Вагнер В'ячеслав ? (?) – штатний лектор при кафедрі теорії музики та композиції з 1 жовтня 1924 р. по 30 вересня 1928 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Гармашів Всеволод (?) (1863–1953) – лікар-гігієніст Київського міського госпіталю, генерал медично-санітарної служби з 1897 р. по 1918 р. З 1918 р. по 1922 р. працював в лікарнях Києва, допоки не переїхав у Прагу. В еміграції – штатний професор кафедри біології та гігієни з 1 лютого 1924 р. по 30 червня 1933 р.; у 1930–1933 р. – ректор УВП імені М. Драгоманова. З 1945 р. по 1953 р. жив та працював у Німеччині (ФРН). Помер у Німеччині. Родом з Нижнього Побужжя, Миколаївщини.

Герасименко-Вовковинський Полікарп (1900–1958) – доцент кафедри фізичної хімії, тимчасово виконуючий обов'язки завідувача цієї кафедри з 1 квітня 1925 р. по 30 червня 1933 р. Інженер-металург, спеціаліст в галузі фізичної хімії. У 1928 р. отримав стипендію

Фонду Рокфеллера і виїхав у Сполучене Королівство, де протягом 1928–1929 рр. проводив дослідження з фізичної хімії у Кінгз-коледжі Лондонського університету. Повернувшись у Чехословаччину, з 1930 р. і майже до кінця Другої світової війни працював на найбільшій чеській сталеливарні машинобудівного заводу «Шкода» в м. Пльзень, де очолював металургійний та фізико-хімічний відділи науково-дослідної лабораторії. Одночасно працював викладачем Українського Вільного Університету (УВУ) в Празі: доцент (1930–1940 рр.), надзвичайний професор (із 1941 р.) природописного відділу цього закладу, де читав курс фізичної хімії та хімічної термодинаміки. Був членом Товариства українських інженерів у Чехословаччині. Наприкінці 1938 р. став дійсним членом Українського наукового інституту в Америці (європейське відділення), який діяв в 1938–1939 рр. У 1945–1948 р. працював в УВУ в Аусбурзі (ФРН). Був одним із провідних членів Організації Українських Націоналістів (мельниківців), але згодом відійшов від політичної діяльності. Певний час очолював Товариство українських політичних в'язнів, яке діяло із січня 1946 р. в Німеччині й Австрії. У 1948 р. отримав запрошення однієї з найбільших у Сполученому Королівстві сталеливарних компаній «United Steel Companies Limited» (м. Шеффілд) і вдруге приїхав до Великої Британії, де впродовж 1948–1951 рр. працював провідним дослідником у металургійній лабораторії цієї компанії. Наприкінці квітня 1951 р. виїхав у США, де з 1952 р. працював старшим науковим співробітником (згодом – професором-дослідником) кафедри металургії дослідницького університету в Нью-Йорку «New York University»: керував дослідницькими проектами на замовлення провідних індустріальних компаній США і читав лекції для студентів [10]. Помер у США. Родом з Південно-Східного Поділля, Одещина.

Гомзин Борис Володимирович (1887–1965) – поет, прозаїк, драматург і публіцист, підполковник Армії УНР, монархіст. З 19 жовтня 1928 р. по 30 червня 1933 р. – позаштатний асистент кафедри історії української літератури. Помер у Західному Берліні. Родом з Південно-Східного Поділля, Одещина.

Гончаренко Антін (?) – з 2 червня 1923 р. по 31 грудня 1924 р. лектор кафедри гігієни. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Горбачевський Іван Якович (1854–1942) – хімік, біохімік, гігієніст і епідеміолог з 1 жовтня 1924 р. по 30 червня 1933 р. позаштатний професор кафедри хімії. Похований на Ольшанському кладовищі в Празі. Могила впорядкована та адаптована ГО «Український меморіал в Чеській Республіці» за сприяння Посольства України в ЧР у 2018 р. Оплата за могилу дійсна до 7 листопада 2028 р. Родом із Західного Поділля (на той час у складі Галичини), Тернопільщини.

Гула Федір Іванович (1890–1953) – астроном, учасник Першої світової війни, полонений з Італії, з 1 жовтня 1925 р. по 30 червня 1933 р. – доцент кафедри астрономії УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі, тимчасово виконуючий обов'язки завідувача цієї кафедри. У 1935–1941 р. вчителював в м. Городенка на Івано-Франківщині. У 1944–1945 рр. перебував у концтаборі Шрассгоф, після звільнення з табору вчителював в Підгаєцькому районі Тернопільської обл. Помер у своєму селі Носів Підгаєцького району Тернопільської обл. Родом із Західного Поділля (на той час у складі Галичини), Тернопільщини.

Деркач Григорій Євдокимович (1887–1960) – колишній керівник господарського відділу канцелярії Головного отамана військ УНР; з 15 лютого 1929 р. по 30 червня 1933 р. – асистент кафедри історії України та археології, проте ще з 1 жовтня 1923 р. і до 30 червня 1933 р. – скарбник Канцелярії Драгоманівсько-го інституту, монархіст за переконаннями. З 1933 р. по 1945 р. працював у чеському науковому видавництві «Orbis». У 1945 р. через Судети перебрався до Баварії до табору біженців у Карльсфельді. По ліквідації цього табору, переїхав до іншого табору – «Орлик» у Берхтесгадені. У таборі «Орлик» спершу очолював хор при Українській Автокефальній Православній Церкві святих Апостолів Петра і Павла, а в червні 1949-го Григорія Деркача було обрано комендантом табору. Табір «Орлик» функціонував до 1951 р. У 1951-му Григорій Євдокимович переїхав до Мюнхену, де працював в Українському Вільному Університеті. А вже липні 1957-го виїхав до доньки Олени до Монреалю (Канада),

де і помер. [9]. Родом зі Східного Поділля, села Холодівки Тульчинського району Вінницької обл.

Дольницький Мирон Андрійович (1892–1968) – вояк Української Галицької армії (чотар), учасник Листопадового Зриву, географ. З 1 листопада 1923 р. по 30 червня 1933 р. – доцент кафедри географії, тимчасово виконуючий обов'язки завідувача цієї кафедри; у 1928–1930 рр. – заступник декана математично-природничого факультету. Помер у США. Родом зі Східної Галичини, Золочівщина.

Дорошенко Дмитро Іванович (1882–1951) – політичний діяч, дипломат, історик, публіцист. Позаштатний професор кафедри історії України та археології з 1 березня 1924 р. по 31 грудня 1926 р. Помер у Баварії (ФРН). Народився у Вільно Російська імперія (нині столиці Литви – Вільнюсі).

Дяконенко Володимир ? (1890 – ?) – штатний доцент кафедри математики з 1 листопада 1924 р. по 30 червня 1933 р. Після ліквідації УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі переїхав на Волинь. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Дяченко-Гордаш Ніна (1900–1953) – учасниця Українського Хорової Капели, штатний лектор класу вокального співу з 1 травня 1925 р. по 31 жовтня 1930 р. Прима спершу Пльзенського театру в 1930–1932 рр., а згодом Оломоуцького в 1932–1942 рр. У 1942 р. німці перейменували Оломоуцький театр в Оломоуцьку оперу і Ніна з чоловіком через скрутні матеріальні обставини погодилися працювати в театральній трупі цієї Опері до кінця Другої світової війни. Після 1945 р. родина Дяченків розлучається, однак колишня «володарка нот» залишає за собою подвійне прізвище. З 1 серпня 1946 р. по 8 серпня 1952 р. Ніна Дяченко-Гордаш рахувалася вокалісткою оперної трупи Сілезького театру в Опаві. З 1952 р. переїздить до Пряшева (Східна Словаччина) й намагається побудувати кар'єру в місцевому Українському театрі. Однак, радянські спецслужби, які уважно відстежували усіх емігрантів, пригадали її колаборацію в 1942–1945 рр. Колишнього штатного лектора УВПІ починають викидати звідусіль. Як доживала віку Ніна Дяченко-Гордаш, де саме і скільки років ще прожила – невідомо. Померла в Словаччині [3]. Родом із Східного Поділля, села Іванівська Слобідка колишнього Калинівського району, а нині Хмельницького, Вінницької області.

Ейхельман Отто Отович (1854–1943) – громадсько-політичний діяч, вчений-правознавець, з 1 жовтня 1924 р. й по 30 червня 1933 р. – позаштатний професор кафедри правознавства; завідувач цієї кафедри з 1 жовтня 1924 р. по 7 липня 1925 р. Був похований на Ольшанського кладовищі Праги, однак могила не знайдена досі. Народився у Санкт-Петербурзі, з балтських німців.

Животко Аркадій Петрович (1890–1948) – громадсько-просвітницький діяч, журналіст, редактор, видавець; штатний асистент кафедри педагогіки з 2 червня 1923 р. по 1 серпня 1925 р. Помер у Ашаффенбурзі (Німеччина) в 1948 р. Родом з Воронежчини Російської імперії.

Іваненко Євген ? (1883–1941) – математик, штатний професор кафедри математики з 2 червня 1923 р. по 30 червня 1933 р. Викладач математики Українських Матуральних курсів при УВПІ ім. М. Драгоманова та Української реальної реформованої гімназії в Ржевницях (Модржанах). Похований на Ольшанському кладовищі в Празі. Могила впорядкована та адаптована ГО «Український меморіал в Чеській Республіці» за сприяння Посольства України в ЧР до 23 вересня 2029 р. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Південної Чернігівщини, Ніжинщина.

Іваничук Михайло ? (?) – штатний лектор при кафедрі географії з 1 січня 1925 р. по 15 березня 1928 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Іщук-Шульгина Надія Яківна (1888–1979) – педагог, громадська діячка, математик. Позаштатний професор кафедри математики з 1 січня 1927 р. по 31 грудня 1927 р. У 1928–1942 рр. викладала у Рівненській українській гімназії. З 1945 р. – викладач філії УВУ в м. Аусбург (Німеччина). З 1950 р. переїхала до США, тут, зокрема, очолювала виховну комісію Світової федерації українських жіночих організацій (СФУЖО). Померла у США. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Центральної Київщини.

Кабачків Іван Максимович (1874–1962) – колишній директор Департаменту державного контролю УНР, економіст та юрист, штатний доцент кафедри економіки з 1 вересня 1923 р. по 30 червня 1933 р., тимчасово виконуючий обов'язки завідувача кафедри економіки та заступник завідувача кафедри соціології. З 1945 р. – у Німеччині, а з 1949 р. – у США. Помер у США. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини.

Кісяків Олександр ? (?) – штатний лектор класу скрипки з 1 жовтня 1924 р. по 30 вересня 1939 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Красковська Людмила Іванівна (1904–1999) – історик, археолог, нумізмат, музезнавець, донька Голови Української Дипломатичної місії УНР на Кавказі Івана Гнатовича Красовського (1880–1955), студентка УВП ім. М. Драгоманова в 1925–1929 рр., позаштатний асистент кафедри історії мистецтв з 28 червня 1930 р. по 31 грудня 1931 р. Працювала в Словацькому музеї й паралельно викладала в Братиславському університеті. Померла у Братиславі (Словаччина). [6]. Білоруска.

Крицький Павло Митрофанович (1868–1945) – полковник Армії УНР, штатний асистент-лаборант при кафедрі фізики з 1 листопада 1925 р. по 30 червня 1933 р. Похований на Ольшанському кладовищі Праги в могилі родини Сірополків. Офіційні умови догляду та оплата за цієї могилою згідно чеського законодавства офіційно закінчилися в 2016 р. Походив родом із Середньої Наддніпрянщини, Південної Чернігівщини.

Кушнір Володимир ? (1881–1933) – публіцист і видавець, штатний доцент кафедри всевітньої історії, лектор німецької мови з 2 червня 1923 р. по 30 червня 1933 р. Похований на Ольшанському кладовищі Праги, проте могила не знайдена. Родом зі Східної Галичини.

Левитський Дмитро ? (?) – штатний лектор класу вокального співу з 18 липня 1927 р. по 30 червня 1933 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Ліндфорс Любов Олександрівна (1873–1935) – колишня земська лікарка в Городні, а з 2 червня 1924 р. по 30 червня 1935 р. – штатний лектор класу вокального співу. Похована на Ольшанському кладовищі Праги в сімейній могилі родини Русових-Ліндфорсів. Могила впорядкована, адаптована та оплочена ГО «Український меморіал в Чеській Республіці» за сприяння Посольства України в ЧР до 6 грудня 2027 р. Вочевидь, народжена в родинному маєтку Опішня на Чернігівщині (Середня Наддніпрянщина).

Літов Степан ? (?) – колишній лікар 24-ї лікарської дільниці Південно-Західної залізниці у 1920 р., з 1921 р. районний лікар на Проскурівщині (Хмельниччина), вочевидь, вийшов за кордон з військами армії УНР; штатний асистент кафедри біології з 15 серпня 1923 р. по 30 вересня 1926 р., член Спілки українських лікарів ЧСР (1922–1940), поцінувач театру. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Лиско Зиновій ? (1895–1969) – музикознавець, фольклорист, композитор. З 1 листопада 1925 р. та по 31 грудня 1929 р. – штатний лектор кафедри теорії музики й композиції. У 1930-х за одними даними працював у Харківському Музично-драматичному інституті, а за іншими – у Стрийському філіалі Вищого музичного інституту. У 1944 р. емігрував до Німеччини. В таборі «ді-пі» Мітенвальду інспектував українське музичне мистецтво. З 1960 р. у США. До 1969 р. очолював Український музичний інститут. Помер у США. Родом із Східної Галичини, Львівщина.

Лорченко Микола Іванович (1865 (1875) –1953) – підполковник Армії УНР, професор математики в Українській Господарській академії та професор й завідувач кафедри математики УВП ім. М. Драгоманова в Празі з 1 січня 1924 р. по 30 червня 1933 р. Похований на Ольшанському кладовищі Праги, могила, на жаль, не впорядкована, але за неї внесені кошти до 1 січня 2025 р.

Мазуренко-Боголюбова Галина Сергіївна (1901–2000) – письменниця та художниця, представниця «Празької поетичної школи», позаштатний асистент кафедри західноєвропейської літератури з 28 червня 1930 р. по 31 грудня 1931 р. Померла в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. Народилася в Санкт-Петербурзі.

Майстренко Іван ? (?) – позаштатний лектор кафедри хімії з 15 серпня 1923 р. по 30 червня 1933 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Малик Євген ? (1890–1961) – штатний лектор кафедри зоології з 15 квітня 1925 р. по 30 червня 1933 р. За даними ГО «Український меморіал в Чеській Республіці» похований в Модржанах, але могила не знайдена. Вочевидь, наддніпрянець.

Маршинський Аполінарій Сератонович (1865–1929) – фінансист, штатний лектор українознавства з 1 березня 1925 р. по 30 липня 1929 р. Похований на Ольшанському кладовищі Праги в спільній могилі родин Буркацьких, Маршинських та Шешків. За даними ГО «Український меморіал в Чеській Республіці» могила перебуває в доброму стані, однак за неї не внесені кошти. Родом з Нижньої Наддніпрянщини, Херсонщини.

Миколаєнко Леонід Іванович (1899–1924) – позаштатний асистент кафедри філософії з 10 лютого 1931 р. по 30 червня 1933 р. Помер у ЧСР. Могили не знайдено. Родом з Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини.

Мірний Іван Іванович (1872–1937) – колишній голова канцелярії Міністерства закордонних справ УНР, директор Канцелярії УВП ім. М. Драгоманова в Празі упродовж всіх десяти років роботи інституту. Родом із Слобожанщини, Харківщина. І хоча Іван Іванович помер у Празі, однак могила його не знайдена.

Наріжний Симон Петрович (1898–1983) – бібліограф, історик, штатний лектор кафедри всесвітньої історії з 19 листопада 1927 р. по 30 червня 1933 р. Помер у Австралійському Союзі. Родом з Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини.

Нижанківський Нестор Остапович (1893–1940) – композитор, піаніст, музичний критик. З 1 жовтня 1923 р. по 30 червня 1933 р. виконуючий обов'язки доцента і тимчасово керуючого кафедри теорії музики і композиції. Помер у Польщі. Родом із Західного Поділля, Тернопільщини.

Огородник Яків Андрійович (1894–1930) – позаштатний асистент кафедри історії України з 11 лютого 1930 р. по 30 жовтня 1930 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Омельченко Григорій ? (1884–після 1945) – колишній активний діяч Кубанської Народної Республіки, штатний доцент кафедри історії слов'ян, письменник і видавець. 24 травня 1945 р. заарештований СМЕРШем за місцем проживання у Празі (вулиця Пштрессова, будинок 6). При арешті Омельченка були вилучені його особистий архів і наукові праці. Помер у Сибіру (точне місце не відоме), бо був вивезений до СРСР та засуджений до виправних робіт у концтаборах. Родом з Кубанщини.

Орлов Олександр ? (1899–1948) – геолог, штатний доцент кафедри геології та тимчасово виконуючий обов'язки завідувача кафедри геології з 1 лютого 1926 р. по 30 червня 1933 р. Працював в Чеському геологічному інституті. Похований на Ольшанському кладовищі Праги, але за даними ГО «Український меморіал в Чеській Республіці» могила не знайдена. На сайті «Українського меморіалу» (http://www.ukrmemorial.eu/czechia/praha/olsany/orlov_oleksandr/) помилково вказаний рік смерті 1960-й. Родом з Холмщини.

Пасічник Дмитро ? (?) – штатний лектор кафедри ботаніки з 1 квітня 1927 р. по 30 червня 1933 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Петрів Всеволод Миколайович (1883–1948) – генерал-хорунжий Армії УНР, штатний лектор фізичного виховання кафедри гігієни з 1 листопада 1923 р. по 30 червня 1933 р. Помер у 1948 р. в м. Аусбург (Бізонія). Родом із Середньої Наддніпрянщини, Київщини.

Процакевич Мирон ? (?) – штатний лектор кафедри ботаніки з 1 жовтня 1924 р. по 31 березня 1927 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Равич Дмитро ? (1900–1942) – інженер, музиколог, голова Української Академічної громади, переїхав до Відня в 1934 р. Позаштатний асистент кафедри історії музики з 28 червня 1930 р. по 1 січня 1933 р. Помер у Відні (Австрія) в 1942 р. Інформація про місце народження – відсутня.

Рейтлінгер Микола ? (?) – штатний лектор англійської мови з 1 жовтня 1923 р. по 31 серпня 1925 р. З архівної документації відомо, що був знайомий з Михайлом Івановичем Туган-Барановським (1865–1919) – ученим-економістом, а в Українській академії наук

працював у «Комітеті по вивченню соціальних питань і соціальних рухів». В еміграції з 1920 р. Спершу в Польщі, де, завдяки знанню англійської мови, був перекладачем Червоного Хреста й перекладачем Американської школи місії методистів у Варшаві. У ЧСР з 1923 р. Вийшов з Праги до США в 1925 р. [11, ф. 3972, оп. 1, спр. 278, арк. 2]. Інформація про місце народження – не зазначена в особовій справі, вочевидь, з метою безпеки.

Ріпецький Степан Теодорович (1894–1986) – адвокат, чотар Легіону Українських січових стрільців, з 1 серпня 1923 р. по 30 вересня 1926 р., штатний лектор кафедри соціології. Помер у США. Родом зі Східної Галичини, Самбірщина.

Рудницький Степан Львович (1877–1937) – географ, картограф, етнограф, позаштатний професор кафедри географії з 1 жовтня 1923 р. по 30 вересня 1926 р. Реємігрант з 1926 р. Заарештований органами НКВС у 1933 р. 3 листопада 1937 р. розстріляний у числі так званого «соловецького етапу». Місце розстрілу – урочище Сандармох, за півтора десятка кілометрів від робітничого селища Медвежа Гора. Родом з Перемисьщини.

Русов Юрій Олександрович (1895–1961) – біолог, іхтіолог, син Софії Русової, позаштатний доцент та тимчасово керуючий кафедрою зоології з 1 жовтня 1924 р. по 30 вересня 1929 р. Монархіст за переконанням. З 1941 р. по 1947 р. проживав у Німеччині, Франції, Великобританії, США. З 1948 р. у Канаді, де і прожив до кінця свого життя. Народжений у Харкові у в'язниці, Слобожанщина.

Русова Софія Федорівна (1856–1940) – відомий педагог й громадсько-політичний діяч, професор (honoris causa) УВП ім. М. Драгоманова, штатний професор й завідувач кафедри педагогіки з 1 липня 1923 р. по 30 червня 1933 р. Померла у Празі в 1940 р. Похована на Ольшанському кладовищі Праги в родинній могилі Русових та Ліндфорсів. Ця могила впорядкована, адаптована та оплачена ГО «Український меморіал в ЧР» за сприяння Посольства України ЧР до 6 грудня 2027 р.

Риндик Степан Титович (1887–1972) – письменник, інженер-механік, термінограф, штатний доцент й тимчасово керуючий двох кафедр: теоретичної механіки та теоретичної фізики з 1 жовтня 1924 р. до 30 червня 1933 р. Помер у США. Родом зі Східного Поділля.

Савицький Петро Іванович (1893–1983) – фахівець-геолог, випускник Вінницького Вчительського інституту, за кордон вийшов з Кам'янець-Подільського разом із військами армії УНР. Перебував нетривало в Каліському таборі. З січня 1923 р. – у ЧСР. Штатний доцент кафедри біології та мінералогії з 2 червня 1923 р. по 30 червня 1933 р. У 1930-х у Польщі. Саме тут, у Польщі, йому вдається потрапити на очі емісарам відомого концерну «De Beers». У 1940-х розробляє родовища технічних діамантів у Конго, Бразилії та ПАР. З 1945 р. перебирається до Німеччини (ФРН). Ректор Українського Господарсько-Технологічного інституту (правонаступника Господарської академії) в 1953–1963 рр. Помер у Мюнхені у 1983 р. Родом із села Біла Гальжбіївської селищної ради Могилів-Подільського району Вінницької області, Східного Поділля.

Сімович Василь Іванович (1880–1944) – мовознавець та філолог, професор, завідувач кафедри української мови з 1 жовтня 1923 р. по 30 червня 1933 р. З 1925 р. – проректор УВП ім. М. Драгоманова в Празі. Похований у Львові. Родом із Західного Поділля, Тернопільщини.

Сірополко Степан Онисимович (1872–1959) – педагог і бібліограф, громадсько-політичний діяч. Позаштатний професор кафедри педагогіки, лектор школознавства й позашкільної освіти з 1 листопада 1925 р. по 30 червня 1933 р. Помер у Празі, похований на Ольшанському кладовищі. За даними ГО «Український меморіал в ЧР» могила не оплачена. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Південної Київщини, Прилуччини.

Січинський Володимир Юхимович (1894–1962) – архітектор, графік, мистецтвознавець, штатний доцент й тимчасово керуючий кафедри мистецтвознавства з 1 жовтня 1923 р. по 30 червня 1933 р. Родом зі Східного Поділля, м. Кам'янець-Подільський.

Славінський Максим Антонович (1868–1945) – громадсько-політичний діяч, поет, перекладач, публіцист. Штатний професор та завідувач кафедри історії західноєвропейської літератури з 1 грудня 1926 р. по 30 червня 1933 р. Похований на Ольшанському кладовищі Праги в спільній могилі Бирдіних і Славінських. Могила впорядкована, адаптована і оплачена ГО «Український меморіал в

Чеській Республіці» за сприяння Посольства України в ЧР до 28 серпня 2028 р. Родом з Середньої Наддніпрянщини, Центральної Київщини, Таращанщини.

Слюсаренко Федір Павлович (1856–1958) – історик античності, штатний доцент кафедри історії слов'ян з 1 грудня 1924 р. по 30 червня 1933 р. Помер у Празі, похований на Ольшанському кладовищі. За даними ГО «Український меморіал в ЧР» могила не знайдена¹. Родом з Середньої Наддніпрянщини, Південної Київщини, м. Черкаси.

Старков Арсен Вікторович (1874–1927) – анатом, хірург, штатний професор, завідувач кафедри біології з 15 серпня 1923 р. по 31 жовтня 1925 р. Помер у Відні. Росіянин.

Ставинський Борис ? (?) – позаштатний асистент кафедри історії України та археології з 1 лютого 1930 р. по 30 червня 1933 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Сумневич Федір Олександрович (1885–після 1929) – член Рівненської Просвіти, кооператор, голова Української Селянської спілки в Празі, організатор популярних серед емігрантів Автотракторних курсів (курсів по підготовці водіїв – О. З) (1925–1928), штатний асистент кафедри економіки та правознавства з 1 серпня 1926 р. по 31 жовтня 1929 р. Родом із Східного Поділля, селища міського типу Мурованих Курилівців Вінницької області [4].

Теняк Петро Володимирович (1884–1957) – поет й педагог, позаштатний асистент кафедри економіки та правознавства з 5 листопада 1929 р. по 30 червня 1933 р. Помер у Канаді. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини.

Терлецький Маркіян Антонович (1885–1963) – педагог, громадський діяч, штатний професор кафедри стародавньої історії з 1 серпня 1923 р. по 30 вересня 1926 р. Помер у США. Родом зі Східної Галичини.

Тимченко Микола Олексійович (1882–1956) – закінчив Університет святого Володимира в 1910 р., працював в Білоцерківській чоловічій гімназії до 1917 р. Згодом переїхав працювати до Вінницького вчительського інституту. У 1918 р. повернувся до Білої Церкви. Працює в Білоцерківській «Просвіті» та Міській управі. У вересні 1919 р. на залізничну станцію Біла Церква прибуло два бронепоезди: білогвардійський та директоріанський. Тимченко взяв на себе місію миротворця. Наслідки – не забарилися. Він змушений був тікати до Кам'янець-Подільського, а його дружина була побита деніквцями у власному будинку. Весною 1920 р. виїздить на Самбірщину й працює в одній із тамтешніх гімназій. А звідти вже в 1922 р. виїздить до Праги. В УВП Микола Олексійович – штатний професор кафедри класичних мов й завідувач цієї кафедри з 1 серпня 1923 р. по 30 червня 1933 р. З 1933 р. по 1938 р. Тимченко – агент з продажу книг чеської фірми «Рябец Роден». У 1938–1939 рр. вчителює на Рахівщині (Закарпаття). Після окупації Закарпаття Угорщиною повертається до Праги. До 1942 р. залишається агентом з продажу книг тієї ж чеської фірми. З жовтня 1942 р. по червень 1943 р. – в'язень концтабору у Презені, за 100 км від Праги. До 1945 р. перебивався випадковими заробітками. Арешт Тимченка стався 5 липня 1945 р. через його безглуздість. Він втратив сенс життя, все більше сумував за померлою першою дружиною, (в ЧСР із 1924 р. жив з чешкою Марією Фукаловою), тому просто гуляв вулицями. До усього при арешті в його кишенях було знайдено досить велику суму грошей – 1950 чехословацьких крон. Після арешту Тимченко був вивезений до Лук'янівської в'язниці разом з Миколою Росіновичем, чоловіком Платоніди Щуровської, котрий був викрадений СМЕРШем ще 21 травня 1945 р. В грудні 1945 р. «подолянина-увпїста» було засуджено на десять років виправних робіт. Через вади серця він скерувався судом на «легкі роботи». Про місце смерті й місце поховання, на жаль, нічого невідомо. 1 липня 1997 р. за відсутністю складу злочину його було реабілітовано. За довідкою про реабілітацію Тимченка до цього часу так і ніхто не звернувся [5].

Феденко Панас Васильович (1893–1981) – політичний діяч, історик, публіцист. Штатний доцент, тимчасово керуючий кафедри історії України та археології з 1 жовтня 1925 р. по 30 червня 1933 р. Помер у Мюнхені. Родом із Запоріжжя, Криворіжчини.

Чередіїв Володимир ? (1885–1961) – агроном, позаштатний професор кафедри ботаніки, завідувач цієї кафедри з 1 квітня 1927 р. по 30 червня 1933 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

¹ Детальніше за посиланням: http://www.ukrmemorial.eu/czechia/praha/olsany/sljusarenko_fedir_pavlovc/

Чижевський Дмитро Іванович (1894–1977) – філософ, культуролог-славіст, штатний професор кафедри філософії з 15 березня 1924 р. по 31 травня 1932 р. помер у Німеччині. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Південної Київщини, м. Олександрії (Кіровоградщина).

Чикаленко Лев Євгенович (1888–1965) – археолог й громадсько-політичний діяч, штатний лектор кафедри історії України та археології з 1 жовтня 1925 р. по 30 вересня 1926 р. Помер у США. Родом з Нижньої Наддніпрянщини, Запоріжчине, с. Перешори на Херсонщині.

Швець Федір Петрович (1882–1940) – громадсько-політичний діяч, геолог, позаштатний професор кафедри геології та завідувач цієї кафедри з 1 лютого 1924 р. по 31 січня 1929 р. Похований на Ольшанському кладовищі Праги. Могила впорядкована, адаптована і оплачена ГО «Український меморіал в ЧР» за сприяння Посольства України в ЧР» до 6 грудня 2027 р. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Черкащини, с. Жаботин.

Шелухін Сергій Павлович (1864–1938) – юрист, історик, дипломат, позаштатний професор правознавства з 1 січня 1924 р. по 1 березня 1925 р. Помер у Празі. Похований на Ольшанському кладовищі. За даними ГО «Український меморіал в ЧР» могила не знайдена² Родом із Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини.

Шлендик Іван ? (?–1946) – науковець, громадський діяч в Харбіні (КНР). Штатний лектор при кафедрі фізичної хімії з 1 жовтня 1928 р. по 30 червня 1930 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Шульгин Олександр Якович (1889–1960) – політичний, громадський, культурний діяч, позаштатний професор кафедри всесвітньої історії, середніх і нових віків з 1 жовтня 1924 р. до 1 березня 1929 р. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини.

Щербаківський Вадим Михайлович (1876–1957) – історик, археолог, позаштатний професор кафедри історії України та археології з 1 грудня 1926 р. по 30 червня 1933 р. Родом із Середньої Наддніпрянщини, Київщини.

Щуровська Платоніда Іванівна (1893–1973) – диригент, музикознавець, штатний виконував обов'язків доцента кафедри класичного диригентства з 15 серпня 1923 р. по 30 червня 1933 р. Родом із середньої Наддніпрянщини, Південної Київщини, Черкащини.

Якименко Федір Степанович (1876–1945) – композитор, піаніст, педагог, штатний професор кафедри теорії музики й композиції з 1 травня 1924 р. по 31 березня 1926 р. Родом із Слобожанщини, Харківщини.

Ярема Яким Якимович (1884–1964) – філософ, психолог, штатний професор кафедри психології, тимчасово виконуючий обов'язки завідувача цієї кафедри з 1 серпня 1923 р. по 31 жовтня 1930 р. Родом із Східної Галичини.

Ясінчук Ілля ? (?) – штатний асистент кафедри біології з 1 жовтня 1927 р. по 30 вересня 1931 р. На даний момент – одна із невідстежених біографій.

Приєднані до УВП ім. М. Драгоманова в Празі Матуральні курси, створені з метою допомоги здобуття повної середньої освіти, з 1924 р. мали два відділи: гуманітарний та реальний. Викладачами Матуральних курсів були: Василь Сімович, за яким було закріплено викладання української мови, Трохим Пасічник (1893–1964), за яким закріплювався курс «українське письменство» (українська література), Микола Тимченко, що викладав латинську мову, Валерія Богацька, яка викладала французьку мову, Володимир Кушнір, що викладав німецьку мову. Алгебра, геометрія, тригонометрія та аналітична геометрія закріплювались за професором Євгеном Іваненком. Фізику викладав Валерій Ковальський, хімію – Іван Майстренко, географію – Маркіян Терлецький, малювання – Іван Паливода. Чеська мова, філософська пропедевтика, креслення та нарисна геометрія були вакантними. На сьогоднішній день відсутня інформація про Івана Паливоду та Валерія Ковальського.

Отже, більшість викладачів-українців зі штатного й позаштатного персоналу Драгоманівського інституту у полі зору українських і чеських дослідників. Проте лишаються вісімнадцять таких, про яких й досі мало що відомо. Та пошуки тривають.

² Детальніше за посиланням: http://www.ukrmemorial.eu/czechia/praha/olsany/seluchin_serhij_pavlovyc/

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримується етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Готкова Ю. С. Діяльність кубанських організацій в Чехо-Словаччині у 1920–1930-ті рр. URL: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/40/25.pdf (дата звернення: 14.10.2019).
2. Звідомлення Української приватної реформованої реальної гімназії за рік 1936–1937. Видавництво «Українська приватна реальна реформована гімназія при Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі. Ржевниці, 1937. 17 с.
3. Зубко О. Є. *Літинчанка Ніна Дяченко(ва)-Гордаш – прима вокалу та володарка нот. Від виходу за кордон (1919 р.) до сцени Словацької опери (1960-ті). Еміграційні спогади*. Усна історія: теорія, метод, джерело: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. 24–26 жовт. 2018 р., м. Вінниця / Департамент інформ. діяльності та комунікацій з громадськістю Вінниц. облдержадмін., Упр. культури і мистецтв Вінниц. облдержадмін., Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, ГО «Асоц. б-к Вінниччини». Вінниця, 2018. С. 132–136.
4. Зубко О. Є. Волинь в подільському серці: Федір Олександрович Сумневич (1885–після 1929). URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/91/54> (дата звернення: 12.12.2018).
5. Зубко О. Є. «Подольнин-увпіст» – Микола Олексійович Тимченко (1885–1956). URL: file:///C:/Users/o.zubko/Downloads/Nzvdpu_ist_2018_26_25.pdf (дата звернення: 22.03.2020).
6. Матяш І. Б. «Це не роман, але історичний документ, який, може, допоможе зрозуміти цю добу великих змін» (Зі спогадів Людмили Красковської про батька). URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/130813/14-Matiash.pdf?sequence=1> (дата звернення: 21.02.2019).
8. Мірний І. Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова в Празі (Історія Інституту). Прага: УВП ім. М. Драгоманова. 1934. С. 141–142.
9. Панченко О. Про д-ра Григорія Деркача, його доньку Олену, зятя Богдана Маціва, внучку Христину та їх патріотичну родину на тлі подій української історії. URL: <https://maidan.org.ua/2023/07/pro-d-ra-hryhoriia-derkacha-yoho-donku-olenu-ziatia-bohdana-matsiva-vnuchku-khrystynu-ta-ikhniu-patriotychnu-rodynu-na-tli-podiy-ukrainskoi-istorii/> (дата звернення: 11.07.2023).
10. Українці в Сполученому Королівстві. Герасименко-Вовковинський Полікарп. URL: <https://www.ukrainiansintheuk.info/ukr/02/herasymenko-u.htm> (дата звернення: 16.09.2021).
11. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України м. Київ.

О. Ye. ZUBKO (PhD History)

Senior Lecturer of the Department of World History and Archaeology
 e-mail: zubkoolga5@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7052-1472>
Donetsk National University named after V. Stusa (Vinnytsia)
 St. 2 Hrushevsky, Vinnytsia, 21050, Ukraine

**TEACHERS OF THE UKRAINIAN HIGHER (HIGH) PEDAGOGICAL INSTITUTE
 NAMED M. DRAGHOMANOVA IN PRAGUE (1923–1933): A SHORT TOUR OF TRACED
 AND UNTRACTED FATE**

The purpose of the article. Analysis of the completeness of biographies of full-time and part-time staff of the Ukrainian Higher (Higher) Pedagogical Institute named after M. Dragomanov in Prague and its subsidiary institution – Matriculation courses.

Research methodology. The research used general scientific and special historical methods. In particular, methods of analysis, synthesis, generalization and classification.

The scientific novelty of the study is an illustration of the life paths of emigrants in the context of historical analysis. In the Ukrainian Higher (Higher) Pedagogical Institute named after During the ten years of its activity, M. Drahomanov employed ninety-two specialists, eighty of whom were Ukrainians. Many of them also worked in the staff of the Maturation courses, which were attached to the institute in 1923. Out of eighty Ukrainian biographies, eighteen remain unresearched.

Conclusions. In the conditions of today's realities, scientific research is important, first of all, because many names return to history, which require a detailed understanding of their status, namely: a hero, a pioneer or a luminary.

Key words: Ukrainian emigration, interwar Czechoslovakczyna, Ukrainian Higher (Higher) Pedagogical Institute named after M. Drahomanova, full-time and part-time staff.

References

1. Hotkova Yu. S. The activity of Kuban organizations in Czechoslovakia in the 1920s and 1930s. URL: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/40/25.pdf (access date: 14.10.2019). (in Ukrainian).
2. Announcement of the Ukrainian private reformed real gymnasium for the year 1936-1937. Publishing house «Ukrainian private real reformed gymnasium at the Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Drahomanov in Prague». Rzhenvnytsia, 1937. 17 p. (in Ukrainian).
3. Zubko O. Ye. *Litynchanka Nina Dyachenko(va) Gordash is a prima of vocals and master of notes. From going abroad (1919) to the stage of the Slovak Opera (1960s). Emigration memories.* Oral history: theory, method, source: materials VI International. science and practice conf. October 24–26 2018, Vinnytsia / Department of Information. activities and communications with the Vinnytsia public. Regional State Administration, Management of culture and arts in Vinnytsia. Regional State Administration, Vinnytsia. OUNB named after K. A. Timiryazeva, NGO «Assoc. b-k of Vinnytsia». Vinnytsia, 2018. P. 132–136. (in Ukrainian).
4. Zubko O. Ye. Volyn in the heart of Podilsk: Fedir Oleksandrovich Sumnevich (1885–after 1929). URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/91/54> (access date: 12.12.2018). (in Ukrainian).
5. Zubko O. Ye. «The Podolian Uvpist» – Mykola Oleksiiovych Tymchenko (1885–1956). URL: file:///C:/Users/o.zubko/Downloads/Nzvdpu_ist_2018_26_25.pdf (access date: 03/22/2020). (in Ukrainian).
6. Matyash I. B. «This is not a novel, but a historical document that may help to understand this era of great changes» (From Ludmila Kraskovska's memories of her father). URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/130813/14-Matiash.pdf?sequence=1> (access date: 02/21/2019). (in Ukrainian).
8. Mirny I. Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Drahomanov in Prague (History of the Institute). Prague: UVPI named after M. Drahomanova. 1934. P. 141–142. (in Ukrainian).
9. Panchenko O. About Dr. Hryhoriy Derkach, his daughter Olena, son-in-law Bohdan Matsiv, granddaughter Khrystyna and their patriotic family against the backdrop of Ukrainian history. URL: <https://maidan.org.ua/2023/07/pro-d-ra-hryhoriia-derkacha-yoho-donku-olenu-ziatia-bohdana-matsiva-vnuchku-khrystynu-ta-ikhniu-patriotychnu-rodynu-na-tli-podiy-ukrainskoi-istorii/> (access date: 11.07.2023). (in Ukrainian).
10. Ukrainians in the United Kingdom. Gerasimenko Vovkovynsky Polykarp. URL: <https://www.ukrainiansintheuk.info/ukr/02/herasymenko-u.htm> (access date: 16.09.2021). (in Ukrainian).
11. Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine, Kyiv. (in Ukrainian).